

A vitában megkülönböztethető a tudományos megközelítés és a TQM-felfogás. A TQM-megközelítésben a „fogyasztó kielégítése” a meghatározó szempont. Az is igaz, hogy általános igény, hogy a jövőben a statisztikai hivatalok több és jobb minőségű adatokat gyorsabban hozzanak létre a költségek csökkentésével egyidejűleg.

A szerzők a tudományos megközelítés mellett foglalnak állást a jövőt illető kutatások tekintetében.

Végül meg kell említeni a vitában többek által említett kérdések közül hármát a minőséggel kapcsolatban.

1. A vitában részt vevők különböző fontosságot tulajdonítottak a minőséget meghatározó 6-7 tényezőnek. Megoszlottak a vélemények arról is, hogy miként mérjük ezeket. Legtöbbször a pontosságot hangsúlyozták. Viszonylag kevesen voltak azok, akik minden tényező vizsgálatának fontosságát tulajdonították.

2. A Current Best Methods (CBM) kézikönyvek, amelyek a lehető legjobb megoldásokat ajánlják, segítenek. A „legjobb” (best) szót azonban értelmezni kell, hiszen anyagi és egyéb korlátok miatt nem lehet például a mintát tetszés szerint növelni. Korlátozottak a lehetőségek a meghíúsulások kezelését illetően is.

3. A minőség komponensei között a fontosság (relevance) érdekes megközelítést kapott. Ez ugyanis elválaszthatatlan a pontosságtól. Egy statisztikai adatnak nem csak pontosnak, fontosnak is kell lennie, hogy használható információ legyen. Figyelni kell az igényeket. A rendelkezésre álló adatok sokszor nem azt mérik amire szükség van. A szakstatisztikus számára a fontosság az elsődleges, míg módszertani értelemben a statisztikus a pontosságot vizsgálja.

A válasz két fontos részt tartalmaz: az elmélettel foglalkozót (5. pont) és a minőségfogalom (quality concept) tárgyalását (6. pont). A cikk megírásakor nem gondoltak ilyen csoportosításra, de a 14 hozzászólás után több szempontból ez látszott célszerűnek. A munkának mennie kell, s e tekintetben a TQM-módszer segítséget adhat. A tudományos megközelítés is lényeges, még akkor is, ha vannak olyanok, akik az egységes elméleti modellre irányuló törekvéseket nem tartják fontosnak. Annyi azonban bizonyos, hogy az előbb vagy utóbb megszülető átfogó elméleti modelleket mindenki örömmel üdvözölné.

Havasi Éva – Marton Ádám

VÁLTOZÓ GAZDASÁG ÉS TÁRSADALOM – GLOBALIZÁCIÓ – STATISZTIKA C. KONFERENCIA

A Magyar Statisztikai Társaság 2001. évi konferenciáját Balatonöszödön tartotta október 10–11-én. A Human – Jövő 2000 Egészségmegőrző és Oktatási Kht. által üzemeltetett Balaton-parti komplexum ideális helyszín volt a konferencia lebonyolítására, a konferenciaterem minden igényt kielégített.

A szervezőbizottság új lebonyolítási formát, az egyre inkább terjedő moderátoros formát választotta. Ennek lényege, hogy a moderátor az előadásokat vitára készített, gondolatébresztő módon vezeti be, illetve kommentálja. A négy moderátor a négy különböző ülés eltérő témájára és előadói személyiségeire reagálva eltérő stílusban, formában, de egyaránt sikeresen végezte tevékenységét.

Az első ülés témája a nemzetközi tapasztalatok kiértékelése volt, és a levezető elnök *dr. Soós Lőrinc*, az MST elnöke, a KSH elnökhelyettese volt. Két nagytekintélyű nemzetközi statisztikus tartott előadást.

A legrangosabb statisztikusnak minősíthető *dr. Marcel van der Broecke*, a Nemzetközi Statisztikai Intézet igazgatója, „Globalizáció és statisztika változó gazdasági és társadalmi környezetben” címmel tartotta meg angol nyelvű előadását. (A konferencián a kommunikációt kitűnő angol–magyar, illetve magyar–angol szinkrontolmácsolás segítette.) Az elő-

adó kifejtette, hogy intézete, az ISI több mint a hivatalos statisztikusok intézete, szolgálja a statisztikai témájú kutatásokat, a vállalati, intézményi szinten folyó statisztikai tevékenységet is. A globalizáció kapcsán kifejtette, hogy a felületes szemlélő számára a globalizáció megítélése kapcsán két szembenálló, egymással nem is kommunikáló tábor létezik: a globalizációt mozgató befolyásos személyekből álló establishment és az ezt kiszolgáló intézményrendszer, valamint az antiglobalista tüntetéseken résztvevő ellenzők. Véleménye szerint a kép sokkal árnyaltabb, a globalizációs folyamatokban sok az elmentmondás, a kritikát megfogalmazók sok megállapítása jogos és megszívlelendő. A konferencia nem hivatalos jelmondatának a *Nyitrai Ferencné* professzor asszony által idézett Keit Muhakamizi ugandai politikus mondata: „A statisztika a politika csinátlójának a szeme” tekinthető. Ilyen megközelítésben az előadás az „Összetett szem” jelzöt hangsúlyozta, az összetett statisztikai tevékenységre utalva.

A következő előadó és nemzetközi statisztikai szaktekintély *Paolo Garonna*, az ENSZ Statisztikai Főosztályának vezetője volt. Előadásának címe: „Gazdasági–társadalmi változások követése: az ENSZ statisztikai kihívásai”. Az előadó véleménye szerint a statisztikai tevékenység számára a legna-

gyobb kihívás a kis egységek, a kisebb vállalkozások, a háztartások információs igényeinek kiszolgálása. Az alacsony aggregátsági adatbázisok elemzése ad majd lökést a statisztika módszertani fejlődéséhez, és biztosítja a statisztika súlyának növekedését. Fontos jelszónak tartja: „Statisztikát a mindennapokba!” Példaként a családon belüli erőszak mérésének nehézségei okozta kihívást említi meg.

A levezető elnök értékelésében dr. Marcel van der Broecke előadásának átfogó jellegét hangsúlyozta, Paolo Garonna előadásában pedig arra hívta fel a figyelmet, hogy az ENSZ statisztikai tevékenységében a világ problémáinak megoldásáért érzett felelősség tükröződik.

A szünet után a nemzetközi tapasztalatokkal foglalkozó ülésen – moderátora dr. Marcel van den Broeke – elsőként *Mikka Pellinen*, a Finn Statisztikai Társaság elnöke tartott előadást „A globalizáció hatása a statisztikára Finnországban és északon” címmel. Kifejtette, hogy Földünk egy nagy világfalu lett, az információáramlás jelentősen gyorsul. 20 év múlva 2,3 hónap alatt kétszereződik meg az információ mennyisége. Az információt kezelő kapacitás másfél év alatt kétszeresére nő. Minden egység, körzet, terület számára ebben az információbőségben más a fontos, a figyelemreméltó. Például Finnország számára a Balti-tenger tisztasága sokkal fontosabb és meghatározóbb, mint Oroszország számára. Nagyon szellemes föliapár kivetítésével mutatta be Skandinávia helyzetét. Skandinávia Európa lakosságának 6 százalékát, területének 40 százalékát adja. A föliákon a földgolyó két nézetből volt ábrázolva: az egyik nézőpontból Skandinávia 6, egy másiktól körülbelül 40 százalékos részesedést mutatott. Az is fontos tehát, hogy honnan, milyen szempontból nézünk.

A következő előadó *Carmen Arribas* asszony, a Spanyol Statisztikai Hivatal Koordinációs és Stratégiai osztályának helyettes vezetője volt, akinek „A spanyol hivatalos statisztika az új évezred küszöbén” című előadása történeti kitekintéssel indult, abból a meggyőződésből fakadóan, hogy az új évezred új kihívásainak akkor tud a statisztika megfelelni, ha figyelembe veszi és rendszerezi a történelmi tapasztalatokat.

Jellemző példákat sorol a spanyol történelemből a statisztikai tevékenység kialakulásáról. Sok más országhoz, államhoz hasonlóan a nagy tömegű, rendezett információk iránti igény a hadviseléssel, az állandó hadsereg felállításával kapcsolatban merült fel. Nagyon érdekes és eredeti ötlet volt az egyedi adatok titkosságának biztosítása, erre sajátos megoldást találtak a korabeli statisztikai munkát végzők. A katolikus Spanyolországban általánosan ismert és

gyakorlott volt a gyónás intézménye, és az adatgyűjtést a spanyol katolikus papságra bízták. Feltétel volt, hogy a tudomásukra jutott adatokat gyónási titokként kezeljék. (Ez a megoldás bizonyára elnyerné egy mai adatvédelmi biztos elismerését is, mint ahogy a jelenlévő KSH elnök, *Mellár Tamás* is elismerően bólogatott az információ hallatán, annak elenére, hogy református.)

A következő előadó *Stefan Shill* volt, a Szlovák Statisztikai Hivatal elnökhelyettese, aki „A szlovákiai statisztika helyzete és feladatai 1989 után” címmel, nagy sikert aratva magyarul tartott előadást, amelynek kivonata a konferenciakötetben angolul jelent meg. Előadásának középpontjában az állt, hogy a kis országok milyen sajátos globalizációs kihívásnak néznek elébe. Az önálló szlovák statisztikai rendszer mindössze egy évtizedes múltra tekint vissza. Vázolta a csehszlovák statisztikai rendszer szétválásának, a fokozatosan önállóul cseh, illetve szlovák statisztikai rendszer létrejöttének történetét. Köszönetét fejezte ki azért a folyamatos szakmai segítségért, amit a szlovák statisztikai hivatal a magyar társszervételtől kapott. Előadásából és az azt követő szakmai vitából kitűnt, hogy a „fiatal” szem élesen és új aspektusokat is észrevéve lát.

A nemzetközi tapasztalatokat ismertető ülés záró előadását *dr. Mellár Tamás*, a KSH elnöke tartotta „Változó világ – régi és új kihívások a statisztikában” címmel. A régi kihívásokat három csoportba osztotta: a rendszerváltáshoz kötődő kihívásokra, az EU-csatlakozás kérdéskörére és a két nagy adatfelvétel (népszámlálás, ÁMÖ) végrehajtására.

Az új kihívások között a globalizáció követelményeinek való megfeleltetést, a fenntartható növekedés vizsgálatát, a területi információs rendszer kiépítésének szükségességét, az információs társadalom kiteljesedéséből adódó kihívást, a szervezeten belüli projektmenedzselést említette. Mellár Tamás az írott előadás ismertetésén túllépve kifejtette, hogy az EU-harmonizáció nem lehet, és nem szabad, hogy teljes legyen, a nemzeti értékeket, sajátosságokat meg kell őriznünk. Nem szabad csörlátókká válnunk.

Zárszavában dr. Marcel van den Broecke összefoglalta az előadások főbb mondanivalóját. Az ebéd-szünet után következett a „Hogyan reagál a statisztika mint módszertan a globalizáció kihívására?” című munkaülés, melynek moderátora *Herman Sándor* volt.

Az első előadó *dr. Ay János*, a KSH tanácsadója volt, aki a tervezettől eltérve: „Hogyan reagál a statisztika oktatása a globalizáció kihívására” helyett „A statisztika helye és szerepe a XXI. század felsőoktatásában” című témával foglalkozott. Ezzel a címváltoztatással is jelezte, hogy a globalizációtól füg

getlenül is megérett a statisztikai oktatás az alapos reformra. Előadását átfogó történeti elemzéssel indította, és nagyon világos, lényeglátó értékelést adott a felsőoktatás helyzetéről. Felfogásában – a magyar statisztikus társadalomban szinte egyedülálló módon – egyesül a magyar és a külföldi oktatási tapasztalat, a magyar és a nemzetközi gyakorlati statisztikai tevékenység ismeretanyaga, az elméleti és a gyakorlati közelítési mód. Kimutatta, hogy a magyar felsőoktatásban megoldatlan a közgazdász és az üzemgazdász (economist–manager, Volkswirt–Betriebswirt) kategóriák és fogalmak elkülönítése, és felhívta a figyelmet az ebből fakadó ellentmondásokra. Megszívlelendő javaslatokat fogalmazott meg az egyetemi szintű statisztika tematikájára és struktúrájára, valamint a statisztika és a többi tantárgy kapcsolatára vonatkozóan.

Igen nehéz feladatra vállalkozott Nyitrai Ferencné dr., a KSH ny. elnöke, amit előadásának óvatos címe is jelez: „A magyar statisztika szükséges és lehetséges irányai”. Az előadó fél évszázados tapasztalatokkal rendelkezik a statisztika területén, mégis széles körű forráskutatással (EUROSTAT, ENSZ Statisztikai Bizottsága, Royal Statistical Society, Statistics Canada) egészítette ki saját ismeretanyagát. Határozott igennel válaszolt arra a kérdésre, szükséges-e sajátos magyar elképzelés a statisztika fejlődéséről. Megfogalmazott minimális követelményeket, és vázolta az optimális fejlődési irányt. Szükségesnek látja, hogy kialakuljon az ún. Európai Nézet (European vision), de a nemzeti sajátosságokat teljes egészében szükségtelen és lehetetlen is törölni.

A konferencia második napja „A változáskövetés gazdaságstatisztikai aspektusai” című munkaüléssel folytatódott, amelyen *dr. Bagó Eszter*, a KSH elnökhelyettese vállalt moderátori szerepet.

Elsőként *dr. Papanek Gábor*, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem egyetemi tanára „A gazdasági folyamatok jellemzése makrogazdasági mutatók alapján” címmel tartott előadást. A konferencia szem-mottójához úgy csatlakozott az előadás, hogy a prognóziskészítés, a konjunktúrakutatás olyan, mint a távcső, segíti a látást. Az előadó azt hangsúlyozta, hogy leginkább földhözragadt gyakorlatiasságra van szükség e tevékenységnél. Nagyon őszintén, önkritikusan – helyenként kissé pesszimistikusan – vázolta, hogy vigyázni kell, mert gyakran remeg a távcsőtartó kéz, és homályos a távcső üvege.

Ezt követően *dr. Belyó Pál*, az ECOSTAT igazgatója „A makrogazdasági mutatók és az előrejelzés” címmel tartott előadást. Hangsúlyozta, hogy nagy az előrejelzők felelőssége, tevékenységük

megítélésekor fontos szerepe van a gazdasági etikának. E kérdéskör tárgyalásakor hivatkozott *dr. Szilágyi György* professzorra, e téma elismert kutatójára. Az előadás nagyon sokrétűen közelítette meg és dolgozta fel a választott témát.

Dr. Cinkotai János, a Miniszterelnöki Hivatal kormány-főtanácsadója „A fogyasztóiár-színvonal alakulása és prognózisának készítése a rendszerváltás óta, figyelemmel a fogyasztóiár-index számításának módszertanára is” címmel tartott előadást. Előadását mentegetőzéssel kezdte, arra hivatkozva, hogy nem statisztikus. A professzionálisan összeállított informatív és gyakorlatias előadása erre rácafoltt, statisztikus szemmel is kitűnő előadást hallott a közönség.

A szünet után „A változáskövetés társadalomstatisztikai aspektusai” című munkaülésre került sor. A munkaülés moderátora *Rudas Tamás*, a TÁRKI tudományos igazgatója volt.

Elsőként *Szilágyiné dr. Szemkeő Judit*, a Szociális és Családügyi Minisztérium államtitkára tartott előadást, melynek címe: „A szociálpolitikai döntések megalapozásának információs bázisa” volt.

A tapasztalt államigazgatási felelős döntéshozó felhasználói megközelítésű előadása szomorú aktualitású példát (New York szeptember 11.) hozott az információbőség okozta problémáról, de gyakorlatból hozott más példákkal is illusztrálta a kommunikációs problémából adódó információtorzulások veszélyét. Megállapította, hogy az életmódra, a szokásokra, a szabadidő eltöltésére vonatkozó statisztikák, kiadványok szemléleti változást is mutatnak, lehetővé teszi a társadalmi folyamatok alaposabb elemzését.

Ezt követően *dr. Lakatos Judit*, a KSH főosztályvezetője „Változó súlypontok, változó munkaügyi statisztika” címmel tartott előadást, amelyben a munkaerő-felmérést a harmonizált közösségi munkaügyi statisztika „zászlóshajójának” nevezte. Megállapította, hogy Magyarországon ezen a területen jól halad a harmonizáció. Körvonalazta a mindennapok gondjait, és jól áttekinthető képet vázolt a jövő feladatairól.

A moderátorok vezette előadásokat élénk szakmai vita követte. A sok hozzászólás három csoportra osztható. Egyes hozzászólások az előadások témáját vitték tovább tudományos igénymel. Ilyen volt többek között *dr. Szilágyi György* több hozzászólása. Más hozzászólások informatívak voltak: *dr. Kupcsik József*, *dr. Kerékvártó Györgyné* és *dr. Róth Józsefné* hozzászólásaikban teljes képet adtak a statisztika felső szintű képzési és továbbképzési rendszerének jelenlegi helyzetéről és a várható változásokról. Voltak egyéni hangú, érzelmi töltetű hozzászólások is – példa erre *Bamberger Annának*, a KSH

Nemzeti Számlák főosztály munkatársának hozzájárulása –, amelyekben az egyén, a statisztika és a statisztikai szervezet viszonya került felszínre.

A konferencia magas színvonalú és sikeres volt, méltó az MST legjobb hagyományaihoz. A zárszó-

ban köszönet hangzott el a hatékony és eredményes szervező munkáért, amelyben kiemelt szerepe volt *Laczka Sándorné* főtítkárnak.

Herman Sándor

MAGYAR SZAKIRODALOM

MATEMATIKÁTÓL A KRIMINÁLINFORMATIKÁIG
EMLÉKÖTET DR. KOVACSICSNÉ NAGY KATALIN
TISZTELETÉRE, 2001

Az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar tudományos kiadványai, Bibliotheca Iuridica, Libri Amicori, 4. 330 old.

A kötet, melyet *dr. Kovacsicsné Nagy Katalin* hetvenedik születésnapjára tisztelői, barátai készítették, hús hosszabb tanulmányt és öt rövidebb köszöntést tartalmaz, az ünnepelt tudományos életrajzával kezdődik. A rövid ismertetésből megtudjuk, hogyan kerül a matematika-fizika szakos tanári diplomával rendelkező friss diplomás néhány rövidebb kitérő után 1960-ban az ELTE Jogi Karának Statisztikai Tanszékére, ahol településfejlettség-méréssel és a családnagyság–lakásnagyság összefüggéseivel foglalkozott, mielőtt rátalált a mindmáig kutatott területre, az igazságügyi statisztikára. Kandidátusi disszertációját a kriminálinformatika tárgyköréből írta, nevéhez fűződik a bűnözés társadalmi veszélyességét mérő és összehasonlító indexszámítás és a büntetőeljárás modelljének kidolgozása is. Doktori disszertációjában, melyet 1987-ben védett meg, már a bűnözés egy szűkebb, de veszélyesebb rétegét, a visszaesőket tanulmányozta.

A kutatás mellett kiemelkedő oktatói tevékenysége is. Új diszciplínaként megszervezte a Szervezéstan és a Jogi informatikai oktatást. Javaslatára a Jogi Továbbképző Intézetben megindultak a posztgraduális Demográfus és a Jogi Informatikus szakok.

Dr. Kovacsicsné Nagy Katalin számos tudományos társaság tagja, illetve vezető tisztségviselője. Statisztikai munkájának elismeréseként Fényes Elek Emlékéremmel tüntették ki. Publikációinak listája a kötet tízoldalas Bibliográfia fejezetében olvasható.

A tanulmánykötet további része több szakterület kiváló tudósainak egy-egy tanulmányát, illetve tisztelői rövid köszöntését tartalmazza. A szerkesztők – hosszas megfontolás után, mivel nem érezték hivatottnak magukat a tudományterületek sorrendiségének eldöntésére – nem csoportosították tematika szerint a beérkezett anyagot, hanem a cikkek névsor szerint kerültek be a kiadványba. Az ismertetés so-

rán – hasonló indokból – megmaradunk ugyanennél a sorrendnél.

A kötet első tanulmánya *dr. Bessenyei Lajos* egyetemi tanár „Az üzleti előrejelzés módszertani kérdései” c. írása. Mint a cikkből megtudjuk, az üzleti folyamatok előrejelzése iránti igény a XIX. század végén, a felgyorsult műszaki tudományos és gazdasági fejlődéssel párhuzamosan felerősödött. Az elszórt, eseti példák után a gyakorlati módszertani igények tömegesen csak a XIX. század végén jelentek meg, elsősorban az Egyesült Államokban. Ekkor ért véget egy hosszú, viszonylag békés fejlődési korszak, a piacot már jól elkülöníthetően felosztották és a műszaki fejlődés tendenciái kiszámíthatók, az okozati viszonyok felismerhetők voltak. Ezt követően új piaci szereplők jelentek meg, új, korszerűbb és olcsóbb termékek tűntek fel, a tudomány és a technika robbanásszerűen fejlődött. Így a piac „nyugalma” véget ért és egyre nagyobb igény jelentkezett az üzleti jövő valószínűsítésére, és a makroszféra mellett erőteljesen megindult a mikroszféra vizsgálata. A XX. század első harmadában megindul a tudományos módszertan, a valószínűség-számításra épülő matematikai statisztika fejlődése is. A szerző ezután áttekinti a magyarországi helyzetet, 1945-től, három fő szakaszt különböztet meg. A cikk további része az előrejelzés módszereinek kiválasztási szempontjával foglalkozik. A módszerkiválasztás személyi követelményeinek ismertetése után rátér az alkalmazható módszerek kiválasztásának objektív feltételeire. Két, egymással szoros kapcsolatban levő kérdéscsoporttal foglalkozik: a múlt–jelen–jövő kapcsolódási módjával és a jelen–jövő közötti egyensúly kérdéssel. A cikket egy séma zárja, melyben a szerző összefoglalja a probléma megoldásának szubjektív és objektív módszereit.

A következő tanulmány „A jogesetek és a gépi tanulás” címet viseli. Szerzője *dr. Borgulya István* a Pécsi Tudományegyetem tanszékvezető egyetemi tanára. A tanulmány bevezetésében a szerző összefoglalja a jogi döntésmódellezés többféle megközelítését: az 1960–1980-as évek főleg logikai és funkcionális modelljeit, majd a 80-as évek modelllezési kísérleteit, a mesterséges intelligencia módszereit, a szakértői rendszereket, a fuzzy rendszereket és a gé-